

УДК 634.0.27

Код UPOV: THUJA_ OCC

Методика
проведення експертизи сортів туї західної (*Thuja occidentalis* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Thuja occidentalis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити вісім рослин (бажано 3–6-ти річного віку).

Рослини вирощують з живців, без обрізування.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження включає щонайменше вісім рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 0,3 x 0,3 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на

яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше вісім рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 8 рослин або 16 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 8 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 8 рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту.

Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 1);
- Рослина: швидкість росту (ознака 2);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення верхнього боку влітку (ознака 16);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення нижнього боку влітку (ознака 17);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість влітку (ознака 18);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості влітку (ознака 19);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості влітку (ознака 20).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів туї західної

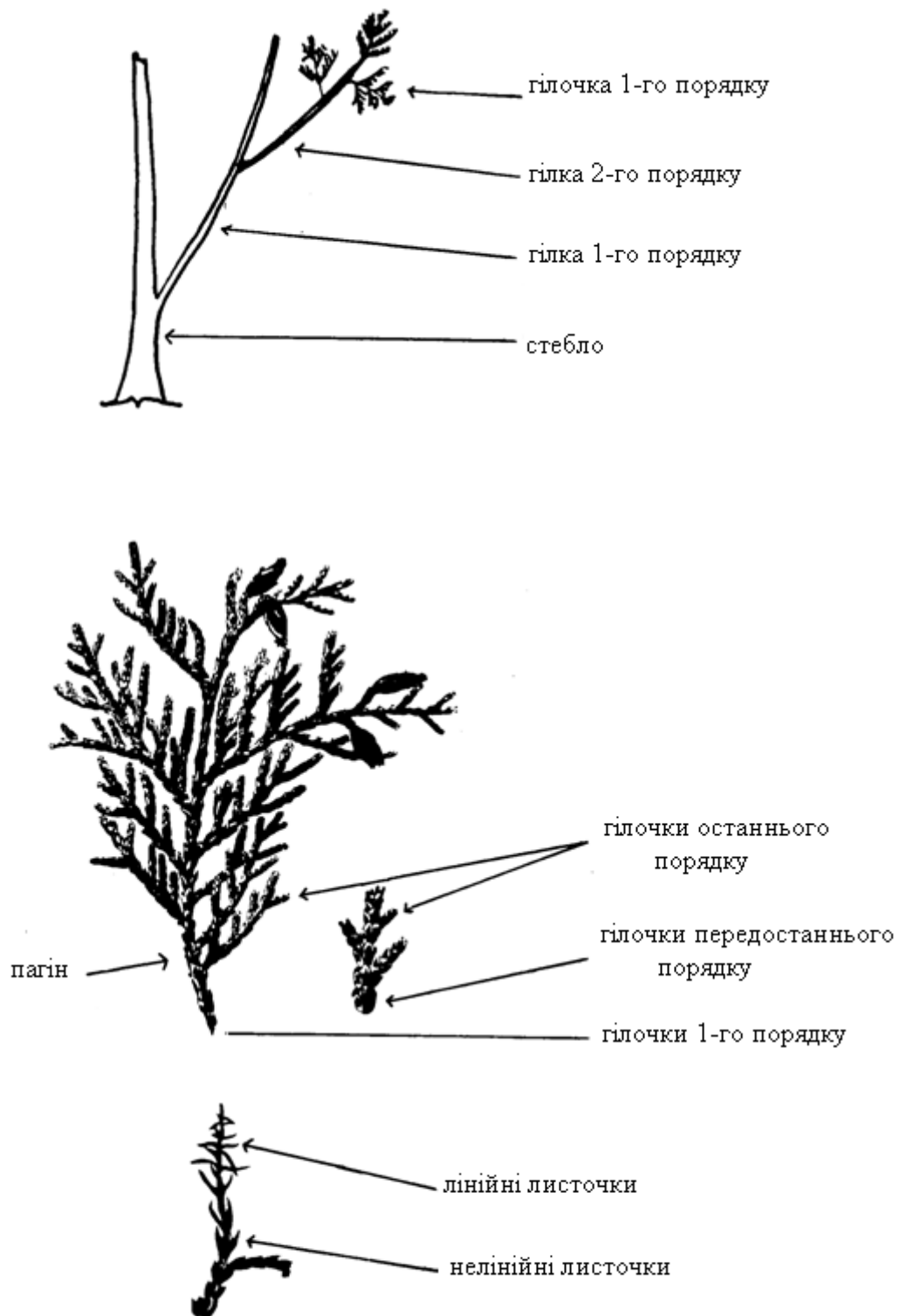
Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Рослина: форма крони VG	колоноподібна	1	Malonyana, Spiralis
		ширококолоноподібна	2	Lori
		конічна	3	Smaragd
		ширококонічна	4	Vervaeneana
		яйцеподібна	5	Holmstrup
		куляста	6	Danica, Globosa
		сплюснуто-куляста	7	Recurva Nana
2. (*) QN	Рослина: швидкість росту VS	слабка	3	Danica
		середня	5	Vervaeneana
		сильна	7	Columbia
3. (*) QN	Рослина: щільність розміщення гілок VS	нещільна	3	Cloth of Gold, Cristata
		середня	5	Recurva Nana
		щільна	7	Danica, Little Gem
4. (*) QL	Гілки: тип VS	не потворні	1	Cloth of Gold
		потворні	2	Cristata, Bodmeri
5. (*) QN	Гілки: положення VS	вертикальне	1	Smaragd
		напіввертикальне	2	Globosa, Spiralis
		горизонтальне	3	Little Gem
		похиле	4	Gracilis, Filiformis
6. (+) QN	Гілки: кількість гілочок 1-го порядку MS	дуже мала	1	Filiformis
		мала	3	Recurva Nana
		середня кількість	5	
		велика	7	Danica
		дуже велика	9	
7. (+) QL	Гілочки 1-го порядку: за типом росту VS	рівні	1	Malonyana
		скручені	2	Smaragd
		викривлені	3	Cristata
8. (*) (+) QL	Гілочки 1-го порядку: положення пагона VS	вертикальне	1	Danica
		під кутом	2	Holmstrup
		горизонтальне	3	Smaragd
9. (*) QN	Гілочки передостаннього й останнього порядків: за довжиною MS	короткі	3	Spiralis
		середні	5	Recurva Nana
		довгі	7	Smaragd
10. QN	Гілочки передостаннього й останнього порядків: за шириною MS	вузькі	3	Filiformis
		середні	5	
		широкі	7	Bodmeri

1	2	3	4	5
11. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>навесні</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
12. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>навесні</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
13. (*) QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: наявність строкатості <u>навесні</u> VS	відсутня	1	
		наявна	9	
14. (*) QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>навесні</u> VS	верхівковий	1	Columbia
		розсіяний	2	
15. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>навесні</u> VS	біле	1	Beaufort
		жовте	2	
16. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>влітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	

1	2	3	4	5
17. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>влітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
18. (*) QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість <u>влітку</u> VS	відсутня	1	
		наявна	9	
19. (*) QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>влітку</u> VS	верхівковий	1	Brans,Columbia
		розсіяний	2	
20. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>влітку</u> VS	біле	1	Beaufort
		жовте	2	Aureovariegata
21. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення верхнього боку <u>взимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сірувато-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	
22. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>взимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сірувато-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	
23. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість <u>взимку</u> VS	відсутня	1	
		наявна	9	

1	2	3	4	5
24. (*) QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>взимку</u> VS	верхівковий розсіяний	1 2	Brans, Columbia
25. (*) PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>взимку</u> VS	біле жовте	1 2	
26. PQ	Гілочки: форма листка VS	лише нелінійна нелінійна і лінійна лише лінійна	1 2 3	Elwangeriana Ericoides, Filiformis
27. QN	Нелінійний листок: за шириною MS	вузький середній широкий	3 5 7	Smaragd Danica
28. QN	Нелінійний листок: за товщиною MS	тонкий середній товстий	3 5 7	
29. QL	Нелінійний листок: поздовжня вісь VS	пряма викривлена	1 2	Smaragd Coloumna
30. PQ	Нелінійний листок: форма верхівки VS	вузькозагострена гостра тупа	1 2 3	Smaragd Danica
31. (*) QL	Нелінійний листок: помітність залозок VS	непомітні помітні	1 2	Danica Brans, Little Gem
32. QN	Нелінійний листок: кількість помітних залозок MS	мала середня велика	3 5 7	Recurva Nana Ffastigiata
33. QL	Нелінійний листок: глянсуватість VS	слабка помірна сильна	3 5 7	Danica Wareana Columna
34. QN	Лінійний листок: за довжиною MS	короткий середній довгий	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів туї західної

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of White Cedar (*Thuja occidentalis* L.) (TG/79/3, UPOV) // Geneva. 1980-11-12. – 16 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg079.pdf